

PSYCHOSOCIALE ONCOLOGIE

THEMANUMMER

NAASTEN

Zorg en milieu

Netwerk van symptomen

Stichting Komma

DIT NUMMER

Het tijdschrift Psychosociale Oncologie wordt ieder kwartaal uitgegeven in opdracht van de Nederlandse Vereniging voor Psychosociale Oncologie (NVPO). Het tijdschrift informeert professionals betrokken bij de psychosociale oncologie over actuele onderwerpen binnen het vakgebied en dient als forum voor informatie-uitwisseling tussen de NVPO-leden. Bekijk ook ons online tijdschrift op www.nvpo.nl/tijdschrift en volg ons via X (@NVPO_nl) en LinkedIn.

Vormgeving

Ilse Houtgast, NEO & CO, Soest.

Redactie

Dr. Nicole Ezendam, senior onderzoeker (hoofdredacteur); mw. Mirjam Koppenol-van Hooijdonk, GZ-psycholoog; dr. Fabiola Müller, senior onderzoeker; drs. Fenna van Ommen, onderzoeker; drs. Julia van Koeveringe, onderzoeker; dr. Esther Deuning-Smit, onderzoeker; dr. Carly Heipon, arts-onderzoeker; drs. Asiye Gedik, arts-onderzoeker; drs. Pleun van der Werf, onderzoeker; drs. Kirsten Laat, onderzoeker; drs. Gwen de Jong, onderzoeker; ir. Saskia Lunter, adviseur (eindredacteur). Heeft u interesse om het enthousiaste redactieteam te versterken? Mail redactie@nvpo.nl.

Kopij

De redactie stelt het zeer op prijs om van de leden informatie te ontvangen over actualiteiten en opinies op het gebied van de psychosociale oncologie. Wilt u kopij aanleveren? Neem dan eerst contact op via redactie@nvpo.nl. Het tijdschrift verschijnt begin maart (deadline 4 januari), juni (deadline 4 april), september (deadline 4 juli) en december (deadline 4 oktober). Zie www.nvpo.nl/tijdschrift voor de redactie bepalingen, richtlijnen voor auteurs en advertentiebeleid.

Lidmaatschap en abonnement

Leden van de NVPO ontvangen Psychosociale Oncologie vier keer per jaar. Organisaties kunnen geen lid worden van de NVPO, maar wel een abonnement nemen op het tijdschrift voor 85 euro per jaar. Voor het aanvragen van een (organisatie)abonnement of losse nummers kan contact worden opgenomen met het Verenigingssecretariaat NVPO via nvposecr@nvpo.nl. Opzeggingen dienen schriftelijk te worden ingediend en voor 1 november van de lopende jaargang in het bezit te zijn van de NVPO. Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande toestemming van de redactie worden overgenomen.

DIT NUMMER

Als je dochter de diagnose kanker krijgt <i>Pleun van der Werf</i>	4
Normaliseer aandacht voor naasten in de zorg <i>Gwen de Jong</i>	6
Ouderschap in een kwetsbare tijd <i>Dineke Verkaik</i>	8
De website MantelzorgBalans <i>Fabiola Müller</i>	10
Strategische Alliantie Jonge Mantelzorg <i>Michael Buynsters, Marthe Egberts, Erica Witkamp, Ayşe Muratdağı – Altintaş</i>	12
Familieplatform luistert naar familie <i>Nele Feryn, Charlotte Vanacker, Kim Steeman</i>	14
Stichting Komma <i>Chaya Bhageloe</i>	16
Kanker.nl: bron van informatie en steun voor naasten <i>Stichting kanker.nl</i>	18
Interview met Eveliene Manten <i>Nicole Ezendam</i>	20
Oncologische zorg en het milieu <i>Eva Cohen, Wouter Hehenkamp, Fabiola Müller</i>	30
Boek Marije van der Lee: De psychologische impact van kanker <i>Nicole Ezendam</i>	32
Inschrijving NVPO Congres geopend	34
VASTE RUBRIEKEN	
Redactioneel <i>Nicole Ezendam</i>	3
Van de voorzitter <i>Robbert Sanderman</i>	3
Zorgverlener uitgelicht: Wijkverpleegkundige Sophie Elemans <i>Kirsten Laat</i>	17
Vanuit de therapiekamer: Het sterven-taboe <i>Mirjam Koppenol-van Hooijdonk</i>	19
Wetenschappelijke artikelen <i>Pleun van der Werf</i>	22
Diversiteit en inclusiviteit: In co-creatie met transgender en non-binaire personen <i>Fabiola Müller, Asiye Gedik</i>	24
Interventie uitgelicht: Oog voor naasten en nabestaanden <i>Fenna van Ommen</i>	26
Proefschriftbespreking <i>Julia van Koeveringe</i>	28
Boektitels en agenda	35
Column: Anders complex? <i>Jan Kremer</i>	36

De rol van de psychosociale oncologie in het verduurzamen van de oncologie

Dankzij ontwikkelingen in de oncologie kunnen steeds meer patiënten worden geholpen. Dat is goed nieuws voor de groeiende groep mensen die kanker krijgt. Toch komt deze zorg met een prijs: de kosten stijgen snel en er is te weinig personeel om alle zorg te leveren. En wat nog te weinig aandacht krijgt: Oncologische behandelingen zijn belastend voor het milieu en dragen zo bij aan de planetaire crisis. Het is daarom tijd om het gesprek te voeren over hoe we hoogwaardige zorg kunnen leveren met aandacht voor patiënt, zorgverlener en – ja – ook het milieu. De psychosociale oncologie kan een belangrijke bijdrage leveren aan dit gesprek.

Door Eva Cohen, Wouter Hehenkamp, Fabiola Müller

De milieu impact van de oncologie

De zorgsector draagt aanzienlijk bij aan de CO₂-uitstoot in Nederland. Geneesmiddelen en wegwerp-materialen zijn de belangrijkste vervuilers. De oncologie is op deze vlakken een belangrijke speler. Vooral door oncolytica en grote chirurgische ingrepen, waarbij een grote hoeveelheid wegwerpmaterialen en energie wordt verbruikt. Wouter Hehenkamp, hoogleraar doelmatige en duurzame zorg, vertelt: “Wij zorgprofessionals weten al lang dat de zorgsector schade toebrengt aan het milieu. En wat slecht is voor het milieu is ook slecht voor de mens”. De Green Deal Zorg Nederland, geïnitieerd in 2015, wordt daarom breed gedragen – door ziekenhuizen, professionals, verzekeraars, overheden en meer. Er zijn tal van initiatieven gaande om de zorgsector te verduurzamen, bijvoorbeeld om circulair en spaarzaam met grondstoffen en materialen te werken.

Het belang van de volksgezondheid: nu en in de toekomst

De planetaire crisis is een grote bedreiging voor de volksgezondheid. Extreme hitte, droogte en luchtvervuiling zijn risicofactoren voor ernstige aandoeningen, waaronder kanker, en kunnen bestaande aandoeningen verergeren of toegang tot zorg belemmeren. Eva Cohen, arts en promovenda op het gebied van

duurzame zorg, geeft aan: “Hierbij is het belangrijk te beseffen dat wat we nu doen, impact heeft op de gezondheid van toekomstige generaties. Als de zorg blijft bijdragen aan de planetaire crisis, betekent dat bijdragen aan gezondheidsrisico's van huidige én toekomstige generaties”. “En dat staat haaks op de gedragscode voor artsen. Daarin is vastgelegd dat we ons juist moeten inzetten voor een duurzame zorgsector en gezonde leefwereld. En dat doen we in het bewustzijn dat gezondheid, klimaat en milieu nauw met elkaar samenhangen.”, vult Wouter aan.

Op weg naar duurzame oncologie, samen met de patiënt en maatschappij

Het integreren van duurzaamheid als belangrijk aspect in de zorg past in een ontwikkeling die al jaren gaande is: waar vroeger zorgbeslissingen werden genomen met de afweging tussen kosten en effectiviteit van behandelingen als centraal uitgangspunt, spelen sinds enkele jaren ook persoonlijke waarden van patiënten en kwaliteit van leven een belangrijke rol. Overleven of een langer leven betekenen niet altijd een beter leven of de beste zorg. Daarnaast zijn maatschappelijke waarden belangrijk, zoals een eerlijke verdeling van middelen, voldoende beschikbaar personeel en planetaire grenzen.

Passende zorg kan samengaan met niet behandelen of minder intensief behandelen. Dat kan in sommige gevallen

heel goed met de patiënt besproken worden. Eva is het hiermee eens. Ze vertelt over haar promotieonderzoek: “We weten dat patiënten veel waarde hechten aan een schone aarde en dat zij vinden dat de gezondheidssector zijn verantwoordelijkheid hierin moet nemen. Uit mijn onderzoek naar patiënt preferenties over duurzame zorg blijkt ook dat patiënten bereid zijn om voor een (meer) klimaatvriendelijke behandeling te kiezen als deze even goed werkt tegen de klachten.

Psychosociale oncologie professionals hebben de theoretische kennis en praktische tools om te helpen de oncologie te verduurzamen.” - Fabiola

Wel zagen we dat patiënten hierin meer terughoudend zijn als het gaat om een ernstige ziekte zoals kanker”. Mensen beseffen zich dus dat duurzaamheid belangrijk is, maar de vertaling naar duurzame zorg in de praktijk kan weerbarstig zijn. “Hier kan de psychosociale oncologie helpen.”, vertelt Fabiola Müller, senior onderzoeker in de psychosociale oncologie en planetaire gezondheid.

De psychosociale oncologie biedt de expertise om te begrijpen hoe en waarom keuzes worden gemaakt.

FOTO: SHUTTERSTOCK

in de argumentatie om te stoppen met niet passende zorg?

Psychosociale oncologie professionals beschikken over een brede toolbox aan methodes om deze en andere vragen te beantwoorden. Interviews met stakeholders, observaties van gesprekken in de spreekkamer, vragenlijstonderzoek naar emotioneel welzijn, voorkeuren en (maatschappelijke) waardes. Participatieve methodes kunnen ingezet worden om communicatietools te ontwikkelen die bruikbaar zijn in de praktijk, voor patiënt, naasten en zorgverleners. Kortom, de psychosociale oncologie kan een belangrijke bijdrage leveren aan hoogwaardige zorg met aandacht voor patiënt, zorgverlener, en milieu.

KORTE BIO

Wouter Hehenkamp is hoogleraar doelmatige en duurzame zorg en gynaecoloog bij Amsterdam UMC. Hij is tevens verbonden aan het Centrum voor Duurzame Zorg, voorzitter van de nationale groene gynaecologen commissie 'Gynae Goes Green' en ambassadeur duurzaamheid van de Nederlandse Vereniging Obstetrie & Gynaecologie.

Eva Cohen is arts en promovenda op het gebied van ecologische duurzaamheid in de zorg verbonden aan Amsterdam UMC. Haar onderzoek richt zich op het in kaart brengen van de milieu impact van de gynaecologische zorg evenals het vergaren van inzichten in de attitudes van patiënten en zorgverleners omtrent duurzaamheid in medische besluitvorming.

Fabiola Müller is senior onderzoeker in de psychosociale oncologie en planetaire gezondheid bij Amsterdam UMC. Haar onderzoek richt zich op het welzijn van kankerpatiënten en naasten en recent ook op duurzaamheid en communicatie omtrent planetaire gezondheid. Zij is tevens lid van Stichting Klimaatpsychologie en de Special Interest Group 'Climate Crisis and Mental Health' van de European Association for Psychosomatic Medicine.

BRONNEN

Cohen et al., 2025.
doi.org/10.1016/j.pec.2024.108427
Steenmeijer et al., 2022.
doi.org/10.21945/RIVM-2022-0159
Van der Zant et al., 2025.
Ned Tijdschr Geneesk. 2025;169:D8542

Positieve attitudes of een gedragsintentie vertalen zich lang niet altijd in daadwerkelijke actie. De keuze te durven maken voor een duurzame behandeling of het afzien van behandeling kan met uiteenlopende factoren

“

Er zijn genoeg kansen om binnen de grenzen van de planeet hoogwaardige zorg te leveren.” - Wouter

samenhangen. Op individueel niveau maar ook interpersoonlijke, sociale en maatschappelijke factoren spelen mogelijk een rol: Welke waardes zijn voor de patiënt en haar familie belangrijk? Hoe communiceert de arts de voor- en nadelen van een behandeling en welke rol speelt een goede behandelrelatie hierin? Kunnen communicatietools helpen om risico's te communiceren en onzekerheid weg te nemen? Welke verwachtingen heeft de maatschappij ten aanzien van de zorgsector omtrent welzijn van huidige en toekomstige generaties?

Nazorg bij kanker: duurzame zorg kan samengaan met toegankelijke en doelmatige zorg

Een goed voorbeeld hoe de psychosociale oncologie kan bijdragen aan duurzame oncologie is de nazorg. Nadat patiënten zijn behandeld voor

kanker, worden ze gedurende een periode gevolgd. Voor meerdere kankertypes is er geen goed bewijs dat deze nazorg overlevingswinst oplevert. Maar het belast wel het zorgsysteem en heeft een negatieve impact op het milieu door de vele reisbewegingen. Hier is dus ruimte voor een gesprek: moeten we de nazorg wel op deze manier doen? Kan dit gesprek plaatsvinden in de spreekkamer en ook daarbuiten? En hoe pak je dat aan? Hierbij kan onderzoek helpen. Er zijn inzichten nodig in hoe de communicatie over nazorg afgestemd kan worden op de waardes, behoeftes, opvattingen en emotionele kwetsbaarheid van de patiënt en haar naasten.

“

Inzicht in individuele, interpersoonlijke, sociale en maatschappelijke factoren kan de transitie naar duurzame oncologie bevorderen”
Fabiola

Hoe en wanneer kan dit besproken worden en hoe ziet dat eruit bij patiënten die al met nazorg zijn gestart en diegenen die niet meer zullen starten? Hoe kunnen we patiënten en naasten passende ondersteuning bieden zodat hun angst voor terugkeer of progressie niet toeneemt? Welke rol kan verduurzaming spelen